

УДК 631.63:477.83

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ІЗ
ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИМИ МЕЛІОРАТИВНИМИ СИСТЕМАМИ В
УМОВАХ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ**

О. В. Кудріль

студент 4 курсу, землевпорядний факультету

Науковий керівник – к.т.н., доцент С. М. Вашик

Львівський національний аграрний університет, м. Львів, Україна

Проведено аналіз існуючого стану внутрішньогосподарської частини Підкормільської осушувальної системи Волинської області, на основі якого розроблено пропозиції щодо покращення використання меліорованих земель в умовах реформування аграрного сектору України. Запропоновано одночасно з технічною реконструкцією внутрішньогосподарської меліоративної системи провести консолідацію меліорованих земель шляхом створення спілки власників земельних паїв та землекористувачів в межах Підкормільської осушувальної системи.

Ключові слова: внутрішньогосподарська осушувальна система, технічний стан, ремонтно-експлуатаційні заходи, еколого-меліоративна ситуація, консолідація осушуваних земель.

Проведён анализ существующего состояния внутрихозяйственной части Подкормильской осушительной системы Волынской области, на основе которого разработаны предложения по улучшению использования мелиорированных земель в условиях реформирования аграрного сектора Украины. Предложено вместе с технической реконструкцией внутрихозяйственной мелиоративной системы провести консолидацию мелиорированных земель путем создания объединения владельцев земельных паев и землепользователей в пределах Подкормильской осушительной системы.

Ключевые слова: внутрихозяйственная осушительная система, техническое состояние, ремонтно-эксплуатационные мероприятия, эколого-мелиоративная ситуация, консолидация осушаемых земель.

The analysis of the current state of farm drainage system of Pidkormilskoyi Volyn region on which suggestions to improve the use of reclaimed lands in the reform of the agrarian sector of Ukraine. The technical reconstruction of farm drainage systems carry out the consolidation of reclaimed land by creating a union of land parcels and land users within Pidkormilskoyi drainage system.

Keywords: farm drainage system, technical condition, repair and maintenance activities, environmental reclamation situation, consolidation of drained land.

В процесі реформування аграрного сектору в західних областях України пройшла передача внутрішньогосподарських меліоративних фондів (а це осушені землі разом із меліоративною інфраструктурою) від реформованих колгоспів і радгоспів на баланс сільських та селищних рад у комунальну власність. Було передано у комунальну власність майже 3 млн га осушуваних земель, що складає 87% від загальної площі осушення [1; 2].

Обстеження стану земель із внутрішньогосподарськими меліоративними системами показали, що в результаті реформування меліоровані землі були передані на баланс територіальних громад формально і основні фонди фактично залишилися без господаря і належного догляду. Канали, гідроспоруди та дренажі не експлуатувалися належним чином: канали заросли чагарниками та трав'яною рослинністю, дренажі понад 15 років не очищалися від замулення, металеві частини гідроспоруд місцеве населення використовує як джерело металобрухту [3; 4].

Об'єктом наших досліджень була Підкормільська осушувальна система у Любешівському районі Волинської області. Система розміщена у північно-східній частині району в типових умовах Волинського Полісся. Площа системи 366 га, з них – гончарним дренажем осушується 242 га; площа земель з двобічним регулюванням водного режиму – 80 га. Загальна довжина осушувальних каналів – 40,96 км, з них:

- внутрішньогосподарських – 32,97 км;
- міжгосподарських – 7,99 км.

На відкритій мережі побудована 41 гідроспоруда, в т. ч. на міжгосподарській – 7 ГТС, на внутрішньогосподарській – 34.

Для захисту від підтоплення сіл Підкормілля, Зарічне, Селісок та сільськогосподарських угідь з південно-західного боку системи побудовані дамби довжиною 14,44 км, які експлуатує Любешівське управління водного господарства.

Через територію Любешівського району протікають річки Прип'ять та Стохід з притоками, що призводить до періодичного затоплення та підтоплення біля 30% території району.

Сільськогосподарські землі осушувальної системи розпайовані і знаходяться у землеволодіннях приватного сектору (площа земельного паю – від 1,5 до 2,5 га). Технічний стан внутрішньогосподарських осушувальних системи на сьогодні в цілому незадовільний: у незадовільному стані перебуває 99% каналів, 79% гідроспоруд, 43% довжин колекторно-дренажної мережі, 56% дамб.

В незадовільному стані перебувають 99% каналів, 79% гідроспоруд і 100% насосних станцій, що свідчить про відсутність виконання експлуатаційних робіт на мережі.

В той же час технічний стан міжгосподарської частини яку експлуатують Любешівське управління, значно кращий: в незадовільному стані перебуває лише 3% каналів, 2% гідроспоруд, 4% дамб, 6% оглядових свердловин.

В структурі використання осушуваних земель переважають сінокоси і пасовища, менше ріллі. Крім того, значні площі розпайованих земель на сьогодні фактично не використовуються в аграрному виробництві.

В той же час у Любешівському районі є передові орендні сільськогосподарські виробничі кооперативи, які високоефективно використовують осушені землі, зокрема СВК «Дружба», СВК «Колос».

Для відновлення повноцінної роботи внутрішньогосподарської меліоративної мережі необхідно залучити кошти як державного, так і місцевих (обласного і районного) бюджетів, а також кошти орендних підприємств та власників паїв [4].

Такі види робіт, як обкошування каналів, очищення водопропускних споруд, оглядових колодязів та дренажних гирл від намулів, можуть виконуватися силами землекористувачів. Працівники Любешівського УВГ нададуть консультації щодо технологій виконання цих робіт і заходів.

Нами запропоновано план виконання ремонтно-експлуатаційних робіт на внутрішньогосподарській мережі, який включає два етапи. На першому етапі (табл. 1) передбачено провести такі заходи і роботи:

- очищення каналів від намулу, видалення чагарнику;
- очищення водопропускних споруд від замулення;

- ремонт водорегулюючих гідроспоруд;
- огляд стану захисних дамб, доведення їх до проектних відміток;
- хімічна меліорація (вапнування кислих ґрунтів);
- глибоке розпушення важких мінеральних ґрунтів.

Таблиця 1

Ремонтно-експлуатаційні заходи на Підкормільській осушувальній системі (І етап)

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Кількість	Орієнтовна вартість, тис. грн
1	Очищення каналів від мулу: - на внутрішньогосподарській мережі	тис. м ³	120	1250,0
2	Видалення в каналах чагарнику, дрібнолісся	тис. м ³	15	150,0
3	Обкошування каналів	км	12	60,0
4	Впорядкування існуючих дамб та їх доведення до проектних відміток	км	7	115,0
5	Очистка від замулення водопропускних споруд	шт.	6	5,0
6	Відновлення водорегулюючих споруд (затвори, підйомники)	шт.	13	30,0
7	Кріплення гирла дренажних колекторів	шт.	37	18,0
8	Промивка від замулення колекторів та дрен	км	50	40,0
9	Відновлення матеріального дренажу	га	10	115,0
10	Влаштування колодязів-фільтрів для відводу поверхневих вод з мікропонижень	шт.	15	45,0
11	Хімічна меліорація осушуваних ґрунтів (вапнування, гіпсування)	га	90	32,0
12	Меліоративне розпушення на мінеральних ґрунтах	га	55	43,0
13	Природоохоронні заходи	га	366	110,0
Всього				2013,0

Крім того, на першому етапі важливим є проведення природоохоронних заходів (оцінка стану і якості ґрунтових вод, стану ґрунтів, дотримання екологічних норм в межах водоохоронної зони річок тощо).

На другому етапі (табл. 2) пропонується:

- влаштування зволожувального каналу, який дозволить забезпечувати регулювання водно-повітряного режиму ґрунту;
- будівництво додатково 8 шлюзів-регуляторів для забезпечення попереджувального шлюзування каналів;
- проведення культуртехнічних робіт та нарізка кротового дренажу на торфоболотних ґрунтах;
- створення водосховища для підтримання режиму зволоження земель.

**Заходи з відновлення, комплексної реконструкції елементів
Підкормільської осушувальної системи (II етап)**

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Кількість	Орієнтовна вартість, тис. грн
1	Влаштування зволожувального каналу для забору води з р. Коростинка	км	4,5	185,0
2	Будівництво додаткових шлюзів-регуляторів	шт.	8	48,0
3	Культуртехнічні роботи та влаштування кротового дренажу на торфоболотній території		133	145,0
4	Створення наливного водосховища ємністю 300 тис. м ³	шт.	1	270,0
5	Ремонтно-експлуатаційні заходи (передбачені в I етапі)			2013,0
Всього:				2661,0

Загальна вартість робіт і заходів по двох етапах становить 2,661 млн грн.

Одночасно з ремонтно-експлуатаційними роботами необхідно реалізувати заходи з консолідації земельних паїв, використовуючи такі способи:

- обмін земельними ділянками;
- об'єднання суміжних ділянок для ведення товарного виробництва та спільної експлуатації осушувальної мережі (на основі оренди);
- розробка проектів землеустрою щодо консолідації земель, в яких вирішують питання впорядкування новостворених землекористувань та землеволодінь та організації використання меліоративної мережі.

Побудовані у 70-80-ті роки минулого століття меліоративні системи – це комплекс, який не може функціонувати окремими ізольованими частинами. Відбудова, реконструкція та утримання внутрішньогосподарських меліоративних систем потребують значних інвестицій, які стають можливими лише у разі об'єднання меліорованих земель у єдині територіально-виробничі комплекси. Для цього слід створити спілки, які взяли б у власність внутрішньогосподарську мережу і на умовах спільної угоди підтримували б її технічний стан, виділяючи для цього відповідні кошти.

Здійснення запропонованих заходів дозволить відновити роль меліорованих земель як сільськогосподарських територій зі сталим економічним розвитком, створити умови для раціонального використання та охорони земельних і водних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Козловський Б. І. Меліоративний стан осушуваних земель західних областей України / Б. І. Козловський. – Львів: Євросвіт, 2005. – 420 с.
2. Про затвердження Порядку безоплатної передачі у комунальну власність внутрішньогосподарських меліоративних систем колективних сільськогосподарських підприємств: Постанова КМУ від 13.08.2003р. № 1253 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/dos/?code=1253>.
3. Ткачук Л. В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин : монографія / Л. В. Ткачук. – Львів, 2009. – 249 с.
4. Ващик С. М. Консолідація земельних і водних ресурсів в умовах Волинського Полісся / С. М. Ващик, Л. В. Ткачук // Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК. – 2012. – №19(2). – С. 136–140.